

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

לקבלת גליון שבועי במייל: y.b.daskal@gmail.com
כל הזכויות שמורות ©

מס' גליון שצא

ביאור בינת החכמה על "משך חכמה"
מאת: יצחק בירך דסקל, טל: 052-7611435

בס"ד פרשת פינחס תש"פ

פרשת קרבן התמיד

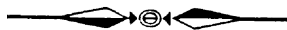
שהוא מקיים משכן השם יתברך תוך ישראל, כמו הלחם המוכר
בתוך שבעה ימים. ובשלמים בפרשת ויקרא כתוב לחם אצל צאן
(ג, יא, ג, טז), ולא אצל בן בקר (ג, ה), משום דמרמז, שמותר פסח
(פסחים ע, ב) הבא מן הכבשים ועזים, שעקרו לאכילה בפסח,
ולכן נאכל בטומאה (פסחים עו, ב), ממנו מקריבין שלמים.
ודו"ק².

[כו]

מן הצאן, ונקרא "לחם", כיון שעיקרו לאכילה, ולכן אפילו שבא בטומאה
נאכל בטומאה (פסחים עו, ב), מותרו יקרב שלמים. נמצא רמז בתורה
למותר פסח שקרב שלמים.

² תמצית דבריו: כשם שהלחם מקשר בין הגוף לנפש, כך הקרבן
מקשר בין משכן כבוד ה' לישראל. וכיון שאי אפשר שלא לאכול
שבעה ימים, לכן בקרבן פסח שהוא שבעה ימים כתוב לחם, לרמז
שכשם שלחם שבעה ימים הכרחי לגוף, כך הקרבן הכרחי לקשר
בין ה' לישראל, וכיון שבקרבן פסח כתוב "על עולת התמיד",
כתוב גם בתמיד לחמי. ובשלמי צאן כתוב "לחם", לרמז שמותר
פסח קרב שלמים. שלחם רומז לאכילה, וצאן רומז לקרבן פסח
שבא רק מן הצאן, ובא לומר, שהקרבן שהוא לחם, דהיינו קרבן
פסח שעיקרו לאכילה, ולכן נאכל בטומאה - הוא קרב שלמים אם
נעשה מותר.

[כו]

[כה]

(כח, ב) צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי
ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו:

מדוע כאן ובפסח ובשלמי צאן כתוב "לחמי"

(כח, ב) לחמי לאשי. הנה¹ הלחם סועד לבב האדם, ומקשר הנפש
להגוף, כן הקרבנות מקשרין משכן כבוד השם עם עמו ישראל,
לכן נקראים לחם. וכתוב ברמב"ם הלכות שבועות (א, ז) הנשבע
שלא יאכל שבעה ימים הוי זה שבועת שוא, לכן בתמיד (כח, ב)
ובפסח (כח, כד) שכתוב כאלה תעשו כו' שבעת ימים, כתוב לחם,

¹ [כה] על הפסוק (במדבר כח, ב) "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את
קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו", יש לבאר: א.
מדוע קרבן נקרא בלשון לחם. ב. מדוע רק כאן ולהלן בקרבן פסח (כח, כד)
כתוב לשון לחם, ולא בשאר קרבנות. ג. מדוע בפרשת ויקרא, בשלמים, כתב
לחם רק על שלמים מן הצאן, דכתיב על שלמים מן הכבש (ג, יא) "והקטירו
הפתן המזבחה לחם אשה לה", וכתיב על שלמים מן העז (ג, טז) "והקטירם
הפתן המזבחה לחם אשה לריח ניחח כל חלב לה".

ומבאר המשך חכמה, דקרבן נקרא לחם, כיון שהלחם סועד את לב האדם
ומקשר בין הנפש לגוף, וכן הקרבנות מקשרין משכן כבוד השם עם עמו
ישראל, לכן נקראים לחם, ומיושב דקדוק א'. והנה כתב הרמב"ם (שבועות
א, ז) דהנשבע שלא לאכול שבעה ימים הרי זה שבועת שוא, ועל פי זה
מבואר מדוע דוקא בתמיד ופסח כתיב לשון לחם, כיון דבפסח כתיב "תעשו
ליום שבעת ימים", ואי אפשר להתקיים בלא לחם שבעה ימים, לכן רק
כתבה תורה לחם בפסח, וכן בתמיד כיון שכתוב "על עולת התמיד יעשה
ונסכו", ומיושב דקדוק ב'.

והנה מותר פסח, כגון מעות שהקדיש לפסח וניתתרו וכדו', יקריב מהם
שלמים, כמבואר בפסחים (ע, ב). ודין זה דמותר פסח קרב שלמים, רמזה
תורה בזה שכתוב לחם בשלמים מן הצאן, לרמז, שקרבן פסח שהוא בא רק

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

(כח, ו) בחגיגה³ (ו, ב) בעי מי קרינין (שמות כד, ה) ויעלו עולות
כבשים כו', או אידי ואידי פרים. פירש בתוס' (ד"ה אידי)

(כח, ו) עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה לה':

לענין מה הוקשה עולת תמיד לעולת הר סיני

אם כן מפורש בקרא שהיתה של כבש, זה תוכן דבריו. ותמוה מאוד לומר שנעלם מרבתינו התוס' שאלה זו, מדוע לא מסתפק בעוף. ומפרש המשך חכמה, דיסוד דברי רבתינו בעלי התוס' הוא על פי הספרי (פינחס פיסקא קמג), דתניא [על פי גירסת הגר"א] וז"ל "עולת תמיד העשויה בהר סיני. מקיש עולת הר סיני לעולת תמיד, מה עולת תמיד טעונה נסכים, אף עולת הר סיני טעונה נסכים. רבי יוסי הגלילי אומר, לריח ניחוח. לריח ניחוח הקשתיה, ולא הקשתיה לנסכים" ע"כ. [הוקשה לספרי, מה בא הכתוב ללמד שהקיש עולת תמיד להר סיני, והרי כל דיני עולת תמיד מפורשים בקרא, אלא שבא ללמד על עולת הר סיני מעולת התמיד, דתנא קמא סובר שבא ללמד שהיתה טעונה נסכים, ורבי יוסי הגלילי סובר, דכיון דכתיב בקרא כאן "לריח ניחח אשה לה'", משמע שרק לריח ניחוח הוקש, ובא ללמד שלא היתה עולת הר סיני טעונה נסכים, אלא שצריך לעשותה לריח ניחוח, ונפקא מינא בזמן הזה, למי שנדר הרי עלי עולת הר סיני, אם מביא נסכים].

ועל פי דברי הספרי מבוואר היטב מדוע לא מסתפק רב חסדא בחגיגה אם היתה עולת העוף, דקיימא לן (מנחות ז, ב) אין נסכים לעופות. והנה, לא מיבעיא לתנא קמא דהוקש עולת הר סיני לעולת התמיד לטעון נסכים, בודאי אין להסתפק בעולת העוף, דהרי אינה טעונה נסכים, אלא אפילו לרבי יוסי הגלילי אין להסתפק בזה, דכיון דממעט הכתוב עולת הר סיני מנסכים, מדהוקש לעולת התמיד, שמע מינא דאינה עוף, דעוף בודאי אינה טעונה נסכים, ואין צריך מיעוט לממעט מנסכים, ומיושב תמיהת הטורי אבן, ודברי התוס' אמת, דיש לומר דהשתנה, ואף על פי כן, בעוף אין להסתפק.

והיה לרבתינו בעלי התוס' הכרח דסוגין אזלא על פי הספרי, דהנה על פי דברי הספרי יתבאר לן היטב שיטת רבי יוסי הגלילי בחגיגה (שם). דאמר, דעולת הר סיני לא היתה טעונה הפשט וניתוח, ואינו מביא טעם לדבריו. אבל באמת יליף לה לשיטתו מדבריו בספרי, דממעט נסכים לעולת הר סיני מדכתיב "לריח ניחוח", דבא ללמד דדוקא לריח ניחוח הקשתיו ולא לדבר אחר, אם כן מהאי גופא ממעט נמי מהפשט וניתוח, דרק לריח ניחוח הקשתיו ולא להפשט וניתוח.

³ [כח] בחגיגה בעי רב חסדא, מה פירוש הכתוב בעולת הר סיני (שמות כד, ה) "וישלח את נצרי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים", האם תיבת "פרים" עולה על כל הכתוב, דהיינו, שהעלו עולות פרים, ושלמים פרים. או דלמא, תיבת "פרים" אינה עולה אלא על שלמים. אבל עולות לא העלו פרים, אלא כבשים, וכך פירוש הכתוב ויעלו עלת – כבשים. ויזבחו זבחים שלמים לה' – פרים. ונפקא מינא, לפיכך טעמים, דהיינו איך קורא את הטעמים בקריאת התורה, או לאומר הרי עלי עולה כעולה שהקריבו ישראל במדבר, האם יביא כבש או פר, ונשאר הש"ס בתיקון.

והנה מבוואר בסוגיא לעיל מיניה, דנחלקו האם עולה שהקריבו ישראל במדבר היתה עולת ראייה או עולת תמיד, והקשו התוס' בסוגיא (ד"ה אידי), אם כן למאן דאמר דעולת תמיד הקריבו, אם כן אין מסתפק רב חסדא דדלמא של פר הוי העולה, והרי עולת תמיד של כבש היא. ותירצו ב' תירוצים: א. דרב חסדא מסתפק למאן דאמר עולת ראייה הוי. ב. אפילו למאן דאמר עולת תמיד הוי, יש לומר, דקודם מתן תורה היתה עולת תמיד של פר, ולאחר מתן תורה של כבש, כשם שאמר רבי יוסי הגלילי (שם) דבעולת התמיד שהקריבו, גם כן היה הבדל בין עולת תמיד של הר סיני לעולת תמיד לדורות, דעולת תמיד של דורות טעונה הפשט, ועולת תמיד שהקריבו בסיני לא היתה טעונה הפשט וניתוח, והוא הדין לענין פר, דהשתנה לאחר מתן תורה לכבש, לכן מסתפק אפילו למאן דאמר עולת תמיד היתה.

והקשה בטורי אבן (שם) במילואים, אי אמרינן דהשתנה מלפני תורה לאחר מתן תורה, אם כן מדוע פשיטא ליה לרב חסדא דאם תיבת פרים לא עולה על עולות, דהוי כבשים, אולי היתה עולת העוף. לפיכך חולק על תוס' וכותב שלא אומרים שהשתנה סוגי הבהמות של הקרבן מלפני מתן תורה, ולא ילפינן מהפשט וניתוח, והסוגיא אזלא רק למאן דאמר עולת ראייה הוי, ולכן אין להסתפק בעולת העוף, שאין עולת ראייה באה מן העוף, הוא הדין בהר סיני, דלא אמרינן דהשתנה. אבל למאן דאמר עולת תמיד הוי, בודאי אין להסתפק אם של פר או כבש, דבודאי של כבש הוא דלא אמרינן דהשתנה. ובלאו הכי נמי אין להסתפק למאן דאמר עולת תמיד הוי, דבודאי של כבש הוא, דמאן דאמר עולת תמיד הוי בודאי מפרש קרא דכתיב (כח, ו) עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה לה' כפשוטו, דהיינו העולה הזו,

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

(כח, י) עלת שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל עֵלֶת הַתְּמִיד וְנִסְקָה:

מהו כפל הלשון "שבת בשבתו"

(כח, י) עולת שבת בשבתו. העולה⁵ מכפרת על הרהור הלב [ירושלמי סוף יומא ח, ז], וחטאת מכפרת על מעשה של חטא. והענין, כי כאשר נגדר האדם ממלאכת רשות, מלאכת עבודה, אז אינו מצוי לבא לידי חטא. לכן, בשבת אשר האדם נגדר מכל מלאכה ועבודה, אינו בא לידי חטא, ואינו צריך להביא חטאת, רק שהרהור מותר בכל מילי דרשות, כמו שאמרו שבת קמט, א לכן צריך להביא עולה, שבזה מצוי לבא לידי עבירה וחטא, לכן אמר עולת שבת בשבתו, לא כן ביום טוב, שהמעשה של רשות, אוכל נפש, מותר, לכן חייבים להביא חטאת. ודו"ק⁶.

עולת שבת ולא חטאת, כיון דהוא "בשבתו", היינו בשביתתו, דשבת הוא לשון שביתה, וכיון שאדם גדור ממלאכת רשות, דהיינו ממלאכת עבודה, רחוק שיבוא לידי חטא, לכן לא צייתה תורה להביא בשבת קרבן חטאת, דבא על החטא, מה שאין כן בחג, דמותר לעשות מלאכת אוכל נפש, יכול לבוא לידי חטא, לכן צייתה תורה להביא בחג חטאת, אבל בשבת צייתה תורה להביא עולה, דעולה מכפרת על הרהור הלב, כדאיתא בירושלמי (יומא ח, ז) ובשבת מותר להרהר בדברי חול, כדאיתא בשבת (קמט, א), לכן צייתה תורה להביא עולה על הרהור הלב, דמתוך דהותר לו להרהר בדבר רשות, יבוא לידי הרהור חטא גם כן, לכן יש להביא עולה. וזה פשט הכתוב בכפל הלשון, "עולת שבת" – ולא חטאת – "בשבתו", בשביתתו. ומיושב היטב כל הדקדוקים.

⁶ תמצית דבריו: כפל הלשון "בשבתו", בא לתת טעם, מדוע אין מביא בשבת חטאת אלא עולה, דכיון שהוא "בשבתו" היינו בשביתתו ממלאכה, אינו בא לידי חטא, לכן אינו מביא חטאת, אבל מביא עולה, דעולה מכפרת על המחשבה, ובשבת מחשבה מותרת לכן יכול לבוא להרהור חטא, מה שאין כן בחג שמוותר לעשות מלאכה ויכול לבוא לידי חטא, מביאין חטאת.

[כח]

דאליבא דמאן דאמר עולת תמיד הואי, דאישתני, יעויין שם, והקשה הטורי אבן באבני מילואים, דנבעי אם ויעלו עולות עופות כו'. ולא קשיא מידי, על פי מה דמבואר בספרי כאן (פיסקא קמג), עולת תמיד העשויה בהר סיני כו', כשם שעולת התמיד טעונה נסכים כן עולת הר סיני, רבי יוסי הגלילי אומר כו' לריח נחוח, לריח ניחוח הקישיתיה ולא לנסכים. ובעופות ליכא נסכים (מנחות ז, ב), ועל כרחך דאו פרים או כבשים. ומדמיעטיה קרא מנסכים, מזה יליף רבי יוסי הגלילי דאינה טעונה הפשט וניתוח. ודו"ק⁴.

[כז]

⁴ תמצית דבריו: מבואר בספרי, דההקש בא ללמד על עולת הר סיני מעולת התמיד. לתנא קמא בא ללמד, שכשם שעולת התמיד טעונה נסכים, הוא הדין עולת הר סיני. ורבי יוסי הגלילי סובר, שבא ללמד רק על עולת הר סיני שטעונה ריח ניחוח, וממילא ממעט עולת הר סיני משאר דברים, כגון: הפשט וניתוח, ונסכים. ומדברי הספרי מוכח, שעולת הר סיני לא היתה של עוף, דאין נסכים לעופות. ואפילו לרבי יוסי הגלילי הוא מוכח, מדממעט נסכים מריח ניחוח, שמע מינה, דאי לאו הכי היתה עולת הר סיני טעונה נסכים. ועל פי זה מובן מדוע מסתפק הש"ס בחגיגה אם עולת הר סיני היתה של פר או כבש, ולא מסתפק בעולת העוף.

[כז]

⁵ [כז] על הפסוק (במדבר כח, י) "עלת שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל עֵלֶת הַתְּמִיד וְנִסְקָה", יש לדקדק, דהנה לעיל כתיב דיביאו שני כבשים, ולא כתוב איזה קרבן הן, לפיכך צריך לפרש שהן עולות, והיינו כתיב "עולת שבת", אבל מהו כפל הלשון "בשבתו", [וחז"ל דרשו בזה בדרך הדרש כדאיתא ברש"י] בפשט הכתוב. ועוד יש לתת טעם, מדוע בכל המועדים חייבים להביא חטאת, מלבד בשבת דאין מביא אלא עולה.

ומבאר המשך חכמה, דזה גופא באה התורה לפרש, מדוע בשבת מביא רק

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

מדוע בראש חודש בלבד לא כתוב סכום הכולל של המנחות לכל הכבשים

(כח, יא-יג) ובראשי חדשיכם כו' ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה כו' לכבש האחד. בכולה⁷ פרשה כתיב לכבש האחד, לשבעת הכבשים, וכאן, בראש חודש, לא סיים לשבעת הכבשים. והנראה, דמרמז לנו מה שלימד לנו יחזקאל (מו, ו-ז), כמו דדריש במנחות דף מה, א וביום החודש פר בן בקר וששה כבשים כו'

שיהיו סכום הכולל, אבל מראש חודש נלמד לשאר המועדים, שאין מעכבין מלבד כבשים של סוכות, דכתיב כמשפטם. [על כורחך יש לפרש כן כונתו, כיון דלהלן בפסקא כט, כתב כך המשך חכמה, עיין שם. וענין זה דורש מערכה נפרדת, דהנה הרמב"ם (תמידין ומוספין ח, כ) פסק שכל קרבנות המועדים אין המנין מעכב, ובאור שמח (שם) מאריך לבאר שיטתו, ושיטת התוס' ורש"י והספרי, לכן כתב לעיין היטב בתוס', ואין כאן המקום להאריך בזה].

ועל פי המבואר יש ליישב תמיה גדולה. דהנה במנחות (פז, א) איתא "תניא: היה ר' מאיר אומר, מה תלמוד לומר: עשרון עשרון לכבש האחד, מלמד ששתי עשרונות היו במקדש, אחד גדוש ואחד מחוק, גדוש - שבו היה מודד לכל המנחות, מחוק - שבו היה מודד לחביתי כהן גדול" ע"כ. פירוש, רבי מאיר סובר, ששתי מדות של עשרון היו במקדש, באחד היה בה מידת עשרון רק כאשר היתה גדושה, ובה היו מודדין לכל המנחות, ואחת היה בה עשרון כשהיתה מחוקה, והיא היתה לחביתי כהן גדול, שכיון שצריך לחצותה, תתפזר המנחה, לכן מודד במחוקה, מה שאין כן בשאר מנחות, הוא כבוד שיהיה גדוש [על פי פירוש רש"י], ויליף לה מדכתיב כפל לשון "עשרון עשרון".

אבל יש לדקדק טובא בזה, דאם היה כתוב פעם אחת עשרון, דהיינו 'עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים', היה משמע שדי בעשרון אחד לכבש אחד, וכן לשבעת כבשים, ואין צורך להקריב לכל כבש עשרון אחד. אבל לאור המבואר לעיל נראה, שרבי מאיר לא דריש מעשרון עשרון של המועדים, שבהם כתוב גם סכום הכבשים, אלא דריש מכפל הלשון שבראש חודש, דכתיב עשרון עשרון, ולא כתיב סכום הכבשים, דמיותר העשרון שכתוב פעמיים בראש חודש, מזה דריש רבי מאיר שהיו שני עשרונות, וגם חכמים שלומדים (במנחות, שם) מכפל הלשון עשרון עשרון, שלא בא ללמד שיהיה שתי מדות עשרונות, אלא בא ללמד שיהיה מידת עשרון ומידת חצי עשרון, גם כן למדו זאת מעשרון עשרון דראש חודש, מהטעם הנ"ל.

[כח]

(כח, יא) ובראשי חדשיכם תקריבו עליה לה' פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים: (שם, יג) ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עליה ריח ניחח אשה לה':

⁷ על הפסוק (כח, יג) "ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עליה ריח ניחח אשה לה'" יש לדקדק, דהנה בכל הקרבנות דכתיב עשרון עשרון לכבש, מסיים הכתוב, שכך יעשה לכל מנין הכבשים, דכשמקריב שבעה כבשים, כתוב בכל הקרבנות "עשרון עשרון תעשה לכבש האחד לשבעת הכבשים", ובסוכות כתוב (במדבר כט, טו) ועשרון עשרון לכבש האחד לארבעה עשר כבשים, ורק כאן בראש חודש כתוב שיביא עשרון לכבש האחד, ולא כתוב "לשבעת הכבשים", והוא פלא.

ומבאר המשך חכמה, דהכתוב רומז, שבראש חודש אין מעכב להביא שבעה כבשים, רק יש לכתחלה להדר אחר שבעה כבשים, אבל אם לא מצא אלא ששה, ואפילו רק אחד, יביא רק אחד, ולמדו חז"ל דין זה במנחות (מה, א), מהא דכתיב ביחזקאל (מו, ו-ז) "והביא לך פן בקר תמימים וששת כבשים ואיל תמימים יהיו: (ז) ואיפה לפר ואיפה לאיל לעשה מנחה ולכבשים פאָשֶׁר תשיג ידו ושמן הין לאיפה", ודרשו, דהא דכתיב "ששת כבשים", היינו אם לא מצא אלא ששה יביא ששה, ומנין שאפילו לא מצא רק אחד יביא אחד, דכתיב "כאשר תשיג ידו", והא דכתיב ששה, ללמד שלכתחלה יהדר לחפש כמה שימצא, אבל אם אין לו אלא אחד, יביא רק אחד.

והנה מהא דכתבה תורה בכל המועדים סכום המנחות של כל הכבשים, ורק בראש חודש כתוב עשרון לכבש האחד, נראה לכאורה שרק בראש חודש מנין הכבשים לא מעכב, אבל בכל המועדים דכתיב סכום מנין המנחות של הכבשים, מנין הכבשים מעכב.

אלא שאין זה נכון שבסוגיא במנחות (מד, ב) אמרו דרק מנין הכבשים של חג הסוכות מעכב דכתיב משפטם, ולענין פסח נסתפקו בתוס' מנחות (מד, ב ד"ה אלא דר"ח) אם מעכב, והביאו מרש"י ביחזקאל (מה, כג) דפירש, שבפסח אין המנין מעכב, והקשו עליו מדכתיב "יהיו" משמע לעכב, והביאו מהספרי דסובר שאין מעכב, ומסקנת התוס' שרק סוכות מעכב ולא פסח ושאר מועדים. ועל כורחך צריך לומר דיש ללמוד מראש חודש דאינו מעכב, ומה שכתוב במועדים סכום כולל של הכבשים, ללמד שיש להדר

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

האילים, והיינו דאמרינין במנחות (מה) [מד, ב] דחג כמשפט כמשפטם כתיב בהו, וכן אמרינין בסוכה דף מז, א הפריים והאילים והכבשים מעכבין זה את זה, ורובן דפליגי על רבי יהודה, לכן על כרחך מוכרח להיות שני אילים, שלושה עשר פריים. ודו"ק בכל זה. ונכון¹⁰.

[ל]

(כח, טו) ושעיר עזים אחד לחטאת לה' על עלת התמיד יעשה ונקט:

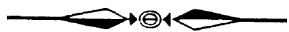
מדוע כתוב "על עולת התמיד", ובשאר המועדים כתוב "מלבד עולת התמיד"

(כח, טו) ושעיר עזים אחד כו' על עולת התמיד יעשה. דריש¹¹

בסוכות כתוב "לשלושה עשר פריים לאיל האחד לשני האילים", והטעם כמבואר במנחות (מד, ב), [בנדפס מה והוא טעות סופר] דכתיב בסוכות כמשפטם.

והנה איתא בסוכה (מז, א) דרבי יהודה סובר, דאם חסר ממנין הפריים או שאר הקרבנות אין מעכב בסוכות, כיון דהפריים מתמעטין, וחכמים חולקים וסוברים שכן מעכבין, דכתיב כמשפטם, ולפי המבואר, מה שביארנו הוא לשיטת חכמים.

¹⁰ תמצית דבריו: לאור המבואר, דרק בסוכות מעכב מנין הקרבנות, לכן בפרי המועדים לא כתוב סכום הכולל, מלבד בחג הסוכות דכתיב ביה "לשלושה עשר פריים לאיל האחד לשני האילים".

[ל]

¹¹ [ל] על הפסוק (במדבר כח, טו) "ושעיר עזים אחד לחטאת לה' על עלת התמיד יעשה ונקט" יש לדקדק, מדוע כתוב לשון "על עולת התמיד", ובכל קרבנות המועדים כתוב "מלבד", ולשון מלבד יותר מתאים לכתוב, ורק במוספי שבת וראש חודש כתוב "על עולת התמיד", [הטעם של מוספי שבת מבואר במקום אחר].

ודרש רבי שמעון איש המצפה (יומא טו, א), דבא הכתוב ללמד שיש לעשות

מנין שאם לא מצא שבעה יביא ששה כו' ואפילו אחד, תלמוד לומר ולכבשים מאשר תשיג ידו, וכן קא משמע לן כאן, דאם לא מצא רק כבש אחד שמביא אחד, לכן אמר לכבש האחד לחודיה, אף על פי שאין כאן רק אחד, ועיין היטב בתוס' שם (מד, ב ד"ה אלא דר"ח), ודו"ק. וכפי הנראה, דמזה דריש (מנחות פז, א) רבי מאיר שהיו שני עשרונות במקדש, ורבנן לחצי עשרון⁸.

[כט - המשך]

מדוע רק בסוכות כתוב סכום כולל למנחת פריים ואילים

ופוק⁹ חזי דבראש חודש שני פריים (כח, יא), בפסח שני פריים (כח, יט), בשבועות שני פריים (כח, כז), כתיב (כח - יב. כ. כח) לפר האחד, ולא מסיים לשני הפריים, לבד בחג הסוכות כתיב (כט, יד), לפר האחד לשלושה עשר פריים לאיל האחד לשני

⁸ תמצית דבריו: הטעם שלא כתוב בראש חודש סכום כולל של כל הכבשים, כיון דבא הכתוב ללמד, שאם לא ימצא שבעה כבשים, אלא אפילו רק אחד, יביא כבש אחד בלבד. ושאר המועדים ילפינן מראש חודש. אבל בחג הסוכות, מנין הכבשים מעכב, דכתיב כמשפטם. והא דכתיב בכל המועדים הסכום הכולל של כל הכבשים, ללמד שיהדר למצוא כל המנין.

[כט]

⁹ [כט] ועל פי המבואר שמספר כבשי חג הסוכות מעכבין, ומנין כבשי שאר המועדות לא מעכבין, הוא הדין נמי לפריים, שמנין הפריים של סוכות מעכב, ומנין הפריים של שאר המועדים אין מעכב.

ובזה יתיישב לנו היטב דקדוק נפלא שיש בפסוקים, דהנה בראש השנה ויום כיפורים מביא פר אחד, אבל בראש חודש, בפסח, בעצרת ובסוכות מביא כמה פריים. והנה שינה הכתוב בלשונו, שבראש חודש פסח ועצרת אינו כתוב סכום הכולל של הפריים, דכתיב בראש חודש שני פריים (כח, יא), בפסח שני פריים (כח, יט), בשבועות שני פריים (כח, כז), וכתיב (כח - יב. כ. כח) לפר האחד, ולא מסיים לשני הפריים, ובחג הסוכות כתיב (כט, יד), לפר האחד לשלושה עשר פריים לאיל האחד לשני האילים.

ולאור המבואר יתיישב היטב, דכיון דרק בסוכות מנינן מעכב, לכן רק

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

סוכה דף נה, א ולכן קא משמע לן, אף על גב דתמידין קודמין למוספין ואברי עולה קודמין לחטאת (זבחים פט, א), בכל זאת גם אברי השעיר ניתנין למעלה מחצי המזבח, למעלה מן התמיד, וזה, על עולת התמיד, שהוא למעלה מן אברי התמיד, יעשה. ודו"ק¹².

עד המוסף, והיה צריך היכר שלא יקטירו למוספין קודם לעולת התמיד, דהא מפקינן מקרא שאין שום קרבן קודם על המערכה לתמיד של שחר, הלכך היה צריך היכר: ושל מוספין - ניתנין כנגדו במערבו של כבש - שהכבש רחבו שש עשרה אמה מן המזרח למערב, ואורכו שלשים ושתים מן הצפון לדרום: ושל ראשי חדשים - אברים של מוספי ראשי חדשים נתנין היו בכבש סמוך לכרכוב המזבח - למטה הימנו מעט, דהיינו, בחצי העליון של כבש, שכל הכבש - אורכו שלשים ושתים ואינו משפע ועולה אלא תשע אמות: השש אמות מן הארץ לסוכב, והשלש מן הסוכב ולמעלה - נמצאו שני שלישי אורך הכבש מן הארץ לסוכב" עכ"ל. והטעם בזה, איתא שם (נה, א) "ואמר רבי יוחנן: לידע שהוקבע ראש חדש בזמנו" ע"כ.

הנה מבואר, דכדי להודיע שהוקבע ראש חודש בזמנו, היו מניחין את חלבי מוסף ראש החודש מעל חלבי התמיד, אף על פי שהיה מקטיר את חלבי התמיד לפני חלבי מוסף ראש חודש, שהרי אברי התמיד קודמין לאברי המוספין, כדאיתא בזבחים (פט, א).

והנה בכל מקום אברי עולה קודמין לאברי חטאת, כדאיתא במשנה בזבחים (שם), ואם כן הוה אמינא, דאף על פי שיש להניח חלבי מוסף ראש חודש מעל חלבי התמיד להודיע שראש חודש הוקבע בזמנו, מכל מקום חלבי שעיר חטאת ראש חודש, הוה אמינא דאין להניחו מעל חלבי התמיד, כיון דבכל מקום אברי עולה קודמים לחטאת, ותמיד קודם למוסף, לפיכך מרמז הכתוב "וישעיר עזים אֶחָד לְחַטָּאת לַה' עַל עֹלַת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ" שגם את חלב שעיר החטאת, יניח בכבש המזבח מעל עולת התמיד, לפרסם שהוקבע ראש חודש בזמנו.

¹² תמצית דבריו: הטעם שכתוב בראש חודש "מלבד עולת התמיד", לפי רבי שמעון אשי המצפה, בא ללמד שיעשה בתמיד גם מעשה חטאת, לכן זורק זריקת דם אחת כשתים כמעשה עולה, וזורק עוד שתי מתנות לשני רוחות כמעשה חטאת. ולרבנן דחולקים על רבי שמעון איש המצפה, וסוברים שזריקת דם התמיד ככל עולה, מפרשים, דבא הכתוב לרמז שיש להניח את

בפרק קמא דיומא (טו, ב) דשדי מילי דחטאת על עולת התמיד כו'. והנה לרבנן דפליגי על רבי שמעון איש המצפה (יומא יד, ב), נראה, דמרמז לנו הכתוב, דאברי מוסף של ראש חודש ניתנין מחצי המזבח ולמעלה, מה שכל האברים של תמידין ומוספין ניתנין למטה מחצי המזבח, כדי לפרסם שהוא ראש חודש, יעוין

בעולת התמיד בכל יום גם מעשה של קרבן חטא. דזריקת דם החטאת בארבע קרנות (זבחים נב, ב), וזריקת דם העולה שתי מתנות (זבחים נג, ב), אבל זריקת דם התמיד הוא עולה, יעשה בה גם מעשה חטאת, לפיכך כשבא לו לקרן מזרחית צפונית, זורק זריקה אחת שהיא כשנים בקרן זו, והוא מעשה עולה, וכשבא לו לקרן מערבית דרומית, נותן שתי מתנות כחטאת, מתנה אחת לרוח מערבית של הקרן, ומתנה שניה לרוח דרומית של הקרן. ומקשה הש"ס על רבי שמעון איש המצפה, מנין ללמוד שיעשה מעשה חטאת בעולת התמיד, אולי בא הכתוב ללמד שיעשה מעשה עולה בחטאת של החודש, ולא יתן ארבע מתנות של חטאת, אלא מתנה אחת שהיא כשנים, כמעשה עולה, ותיירץ הש"ס דלשון הכתוב משמע הכי, דכתיב "וישעיר עזים אֶחָד לְחַטָּאת לַה' עַל עֹלַת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ", משמע שמעשה חטאת יעשה על התמיד, ואם כדבריהם היה לכתוב 'עולת התמיד על שעיר עזים לחטאת'. והשתא מיושב היטב לרבי שמעון אשי המצפה לשון הכתוב, דכתיב "על עולת כו" דבא ללמד דין זה בתמיד, ונלמד לכל התמידין, לכן בשאר הקרבנות כתיב לשון הפשוט "מלבד".

אבל חכמים חולקים על רבי שמעון איש המצפה, דתנן בתמיד (ל, ב) "שחט השוחט וקבל המקבל, בא לו לקרן מזרחית צפונית, ונותן מזרחה צפונית; מערבית דרומית - ונותן מערבה דרומה" ע"כ, ואמרו ביומא (יד, ב) דתנא דתמיד הם חכמים, שחולקים על רבי שמעון איש המצפה. והשתא לפי חכמים קשיא, מדוע כתיב בתמיד של ראש חודש "על עולת התמיד", ולא מצאנו שחז"ל עמדו בזה, זה בא המשך חכמה לבאר.

וכדי להבין דבריו יש להקדים, דהנה איתא בסוכה (נד, ב) "חלבי תמיד של שחר ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח, ושל מוספין ניתנין מחצי כבש ולמטה במערב, ושל ראש חודש ניתנין תחת כרכוב המזבח ולמטה". ופירש רש"י וז"ל "ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח - ששה כהנים הזוכים בהולכת אברים, כדאמרינן בסדר יומא (כו, א): מסדרין אותו בתחיתו של כבש, מחציו ולמטה במזרחו של כבש, עד שיבא המעלה ומקטירן מן הכבש ולמזבח, וזה היה סימן שהן של תמיד, שפעמים היו מתעכבין אברי תמיד

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

מדוע רק בחטאת ר"ח כתוב חטאת לה', ורק בחטאת עצרת לא כתוב שעיר חטאת

(כח, טו) חטאת לה'. הביאו כפרה עלי על שמעטתי את הירח. חולין ס, ב. פירוש¹³, דאמרו במדרש רבה פרשת בראשית (ו, א) לא נברא להאיר אלא גלגל חמה כו' שעתידין לעשותן אלהות כו' ומה שהם שנים מכחישין זה את זה כו' ובעבודה זרה (ד, ב)

בלתו.

והמקור לכל זה, הוא בחז"ל, דזה לשון המדרש בבראשית רבה (בראשית פרשה ו סימן א) "רבי עזריה בשם רבי חנינא אמר, לא נברא [הלבנה] להאיר, אלא גלגל חמה בלבד, אם כן למה נבראת לבנה, אלא מלמד, שצפה הקדוש ברוך הוא שעתידין עובדי כוכבים לעשותן אלהות, אמר הקדוש ברוך הוא, מה אם משהן שנים, מכחישין זה את זה, עובדי כוכבים עושין אותן אלהות, אלו היו אחד על אחת כמה וכמה" ע"כ. הנה מבואר, שעל ידי שיש עוד מאור, מתמעט עבודה זרה, ואם כן מיעוט הלבנה, גרם ריבוי עבודה זרה. וכן מבואר במסכת עבודה זרה, שעיקר הכעס של ה' הוא כאשר הגויים עובדים לחמה, דאמרו בעבודה זרה (ד', א) דבשלוש שעות ראשונות של היום הקדוש ברוך הוא כועס, כיון שמלכי מזרח ומערב עובדים לחמה. לכן, אף על פי שעבודה זרה היא ממצוות שבע בני נח, וגם הגויים מוזהרים עליה, מכל מקום, ישראל בני אברהם, שעקר את העבודה זרה מהעולם, להם ראוי לעקור עבודת גילולים מן העולם, על ידי הקרבת קרבן חטאת לה' בראש חודש.

ועל פי זה יתיישב עוד תמיה גדולה מאוד. דהנה, בכל שעירי החטאת של המועדים כתוב "שעיר חטאת", מלבד ביום הביכורים דלא כתיב "חטאת", אלא כתיב (במדבר כח, ל) "שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם". [ובירושלמי (ראש השנה ד, הלכה ח) איתא וז"ל "ר' משרשיא בשם ר' אידי, בכל הקרבנות כתיב חטא, ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להן הקדוש ברוך הוא, מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה, מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם" וזה על דרך הדרש]. ועוד יותר יפלא, שבשעיר חטאת הבא על הלחם, כתיב חטאת, דכתיב בקרבנות הלחם של יום הביכורים (ויקרא כג, יט) "וְעִשְׂתֶּם שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת". ועוד יש לתת טעם, מדוע דוקא בעצרת צייתה תורה להביא שתי הלחם, ומדוע צייתה להביא עוד חטאת עם הלחם [לפי שיטת רבי עקיבא (מנחות מה, ב) דהלכה כוותיה (רמב"ם תמידין ומוספין ח, א)].

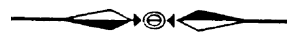
ולאור המבואר דישאל מצווין לבער את עבודת הגילולים, יתבאר הכל

[לא]

(כח, טו) וְשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַה' עַל עֲלַת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

אברי קרבן ראש חודש מעל אברי התמיד, להודיע שנקבע ראש חודש בזמנו, ואפילו את חלבי שעיר החטאת, אף על פי שבכל מקום אברי עולה קודמין, ותמיד קודם למוסף, יש להניח "על עולת התמיד", לפרסם שהוקבע ראש חודש בזמנו.

[לא]

¹³ [לא] על הפסוק (כח, טו) "וְשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַה' עַל עֲלַת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ" יש לדקדק, מדוע רק בשעיר ראש חודש כתוב "חטאת לה'", וכבר עמדו בזה חז"ל בחולין (ס, ב) וז"ל "אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח. והיינו דאמר ר"ש בן לקיש: מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו לה' - אמר הקדוש ברוך הוא: שעיר זה היא כפרה על שמיעטתי את הירח". ודברי חז"ל אין להם ביאור בדרך הפשט: א. מה חטא הוא שמיעט את הלבנה. ב. חלילה שייך חטא אצל ה', ועוד להביא עליו כפרה, על כורחך דברי חז"ל אינם כפשוטם.

ומבאר המשך חכמה, דכונת ריש לקיש לומר, שכיון שה' מיעט את הלבנה, ועל ידי זה נתן לחמה להיות יחידה בגדלותה וממשלתה, זה הביא את עובדי הכוכבים לעבוד לה, וליחס אליה חלילה את כח הבריאה, לכן חובה על ישראל, שהם בני אברהם שעקר העבודה זרה מהעולם, שהם מצווין לעשות פעולות להוציא טעו זאת מלב עובדי עבודה זרה, שידעו שהחמה אין לה שום כח, ואינה אלא כגרזן ביד חוצבו, שה' ואין בלתו הוא שמניע אותה. לכן ציחה ה' בראש חודש, שאז מתחדשת הלבנה, וניכר שנטמעתה, ועל ידי זה יש עובדי עבודת גילולים לחמה, ציחה ה' על ישראל שיביאו קרבן חטאת לה', להורות, שהכל מאותו יתברך, וכל הכוחות אינם אלא שלו, ורק אליו ראוי להקריב קרבן, ואין הכונה לכפר לה', אלא כפרה על חטא עבודה זרה, בשביל שה' מיעט את הלבנה, ועל ידי זה יש עובדי עבודה זרה, מביאים חטאת כפרה, להורות לכל העולם, שה' הוא סיבת העולם, והחמה כגרזן ביד חוצבו, והעובד עבודה זרה כופר בעיקר וצריך כפרה מה' שהוא ואין

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

והשמש הוא הפועל היותר גדול בפירות, שחומו מבשל, ליחס זה אל השם יתברך, ציוה להביא שתי הלחם עם חטאת (מנחות מה, ב), על הוראה זו. ובית ישראל הם המשלימים בידיעת השם יתברך ואחדותו והשגחתו, אשר הטעיות מעבודת גילולים, ליחס להשמש אשר הוא מוכרח כגרזן ביד חוצבו. ודו"ק. ולכן הגם כי ביום הביכורים לא נזכר חטאת (כח, ל), בכל זאת גבי שתי הלחם כתוב חטאת (ויקרא כג, יט), להוראה הנראה לעיל¹⁴.

אמרו, בשלוש שעות ראשונות שמלכי מזרח כו' ומשתחווין לחמה כו' כועס. ומי גרם להטעיות שעובדין לחמה, מה שהוא המאור הגדול, הפועל היותר גדול בעולם, אבל אם היה שוה אור הלבנה לאור החמה לא היה הטעיות, ולא היו עובדין לחמה. לכן, ישראל בני אברהם שעקרו עבודה זרה מעולם, המה מצווין ליחס כל מפעלות הטבעיים ליוצרים ובוראים האחד ולעקור עבודת גילולים, ועל כל הפעולות לתת תודה להיוצר אשר שכן שמו במקדשו. ועל דרך זה, בעצרת שנידונין בפירות האילן (ראש השנה טז, א),

לכן ציוה ה' בראש חודש, שמתחדשת הלבנה, להביא חטאת על עובדי גילולים, בגלל שטועין על ידי מיעוט הלבנה לעבוד לשמש. וזה הכונה הביאו כפרה עלי, היינו בגללי, שמיעטתי את הלבנה, ולכן טועים לעבוד לחמה, לכן רק בשעיר ר"ח כתוב חטאת לה', בגלל ה' שמיעט הלבנה. ולכן בעצרת ציוה להביא שתי לחם, כיון שהחמה היא הפועלת הגדולה בבישול התבואה והפירות, ובעצרת נידונין על פירות האילן, לכן ציוה ה' להביא שתי לחם, להורות שהחמה שמבשלת את התבואה והפירות אין לה כח בעצמה, אלא היא כגרזן ביד חוצבו, ולכן רק בחטאת הבאה עם הלחם כתוב חטאת, ולא בחטאת שבפרשת פנחס, להורות, שעיקר החטאת ביום הביכורים היא הבאה עם הלחם על כפרה זו.

היטב, דהנה השמש היא הפועלת הגדולה בפירות, שחומה מבשל את הפירות, וכיון שבעצרת נידונין העולם על פירות האילן (ראש השנה טז, א) שבשלים מחמת החמה, ציוה ה' להביא קרבן, לגלות לכל תבל, שה' הוא הפועל, והחמה אינה אלא כגרזן ביד חוצבו, לכן ציוה ה' להביא שתי הלחם לה', להורות שפעולות החמה מתייחסות רק לה' ולא לחמה. [ואף על פי ששתי הלחם באים מתבואה שנידונין עליה בפסח, מכל מקום, על התבואה ציוה ה' להביא בפסח עומר, ושתי הלחם בעצרת, כי גם התבואה היא על ידי פעולת החמה].

לכן בכונה כתבה תורה חטאת רק בשעיר הבא עם הלחם, שבא גם כן לזה, מה שאין כן בשעיר שאינו בא עם הלחם בפרשת פנחס, בכונה לא כתוב חטאת, להורות שעיקר החטאת בעצרת הוא הבא עם הלחם, כי הלחם הוא העיקר, שמגלה כי החמה אין לה שום כח של עצמה. ומיושב הכל בס"ד.

¹⁴ תמצית דבריו: בני ישראל, זרע אברהם, שעקר העבודה זרה מהעולם, מצווין לבער העבודת גילולים מהעולם, וכיון שבגלל מיעוט הלבנה יש רק את השמש שהיא המאור אחד הגדול היחיד בעולם, טעו עובדי גילולים ליחס לה את כח הבריאה, ולעבוד לה,

